

werpen van elkaar verwijderd zijn, maar laat die tussenruimte geheel onbepaald.

Verte wijst op een hoedanigheid van de afstand; het is het tegengestelde van nabijheid en heeft dus altijd betrekking op een grotere afstand.

Verwijdering drukt uit dat die tussenruimte vroeger niet bestond en de voorwerpen of personen toen nader bij elkaar waren.

De afstand tussen Antwerpen en Brussel bedraagt 45 Km. Hij bleef steeds op eerbiedige afstand. Welke ruimte behoeven de hemellichamen niet om de loop te volbrengen, die God hun voorgeschreven heeft! De gedachte alleen hunner afstanden van elkander verbaast de menselijke geest.

Wij zagen duidelijk in de verte een schip. Zij staarde in de verte, of zij haar zoon nog niet zag aankomen.

Tussen die twee vrienden is al lang een verwijdering ontstaan. Verschil van gewoonten kan verwijdering tussen twee personen teweegbrengen.

185. AFTREKKEN, AFSCHUREN, AFRUKKEN.

Met een krachtige beweging iets, dat aan iets anders vast zit, los maken.

Aftrekken wijst meer op de kracht die hierbij aangewend wordt en onderstelt een niet moeilijk scheidbaar verband.

Afschuren is met geweld afrukken, t. w. zó dat er bij de plotselinge scheiding een scheuring of verbreking van delen plaats heeft.

Afrukken is met een ruk, met een plotselinge, snelle en heftige beweging, lostrekken en wegnemen, hetzij van het geheel waartoe het behoort, hetzij van het voorwerp waaraan het vastzit.

De onderste tak-rankjes moet men afsnijden, en niet aftrekken. Het schijnt, dat de Engelschen liefhebbers zijn van bloemen afplukken, blaren aftrekken, takken afschuren.

Een lap van een stuk linnen afschuren. Rotsen, die eerst tot het eiland hebben behoord, doch er door de werking der zee van zijn afgescheurd.

Het plaatje met het wapen was er afgerukt. Hij rukte het hangslot van het hek af.

186. AFVEGEN, AFNEMEN, AFWISSEN, AFDROGEN.

Met een doek of anderszins stof, vuil of vocht wegnemen.

Afvegen is het stof, vuil of vocht dat zich op een voorwerp bevindt, veggend wegnemen, het er afnemen door met de hand, met een doek, borstel, raagbol of iets dergelijks langs het voorwerp te strijken.

Afnemen is de geijkte term voor stofreinigen, inzonderheid van de meubels, deuren, vensters, enz. in een vertrek.

Afwissen is het wegnemen van stof, vuil of vocht door met een doek, een spons of zeem langs het voorwerp te vegen, altijd met het bijdenkbeeld, dat de bewerking met enig vocht geschiedt, hetzij dat droog stof of vuil met een vochtige doek, of vocht met een droge doek wordt weggestreken.

Afdrogen is het droog maken van een voorwerp, welks oppervlakte nat is, door er het vocht geheel van weg te nemen.

Het stof van de tafel afvegen. Dit zeggende, gaf hij de teugels van zijn paard aan een bediende over, veege zich met de handschoenen het stof van 't aangezicht af. Zijn kleren afvegen.

Hebt ge het stof in de zijkamer al afgenomen? Ge moet de ruiten nog afnemen.

Men kan dit vernis, met een weinig water, los maken, en al de aanslag van rook met een spons afwissen. Men neemt de olie door afwissen met grauw vloeipapier weer geheel weg.

Terwijl tante de kopjes met een bonte theedoek zat af te drogen, De lieve hand, waarmede zij zich steelsgewijze de ogen had afgedroogd.

187. AFWENNEN, ONTWENNEN.

Een gewoonte of hebbelijkheid geleidelijk afleggen.

A. Als overgankelijk werkwoord.

Afwennen, als het tegenovergestelde van aanwennen, geeft meer te kennen, dat het afleggen van de gewoonte het gevolg is van een genomen besluit en van opzettelijk daartoe aangewende pogingen.

Ontwennen geschiedt meer onwillekeurig, als een gevolg van veranderde omstandigheden.

B. Als onovergankelijk werkwoord.

Beide werkwoorden zijn in betekenis gelijk, omdat dan ook bij afwennen het begrip van opzettelijk genomen moeite vervalt en plaats maakt voor dat van het onwillekeurig verliezen van de gewoonte. Tussen beide werkwoorden bestaat dan alleen het onderscheid, dat afwennen iets sterker is dan ontwennen, en het gehele ophouden van de gewoonte met meer nadruk te kennen geeft.

A. — *Ik zal dat kind zijn kuren wel afwennen. Ik tracht het roken af te wennen. De meester heeft de jongen die dwaze manieren afgewend.*

Een hebbelijkheid waaraan men zich heeft ontwend. Ik kan mij nog die naam niet ontwennen.

B. — *Ik was op mijn reis, bij gebrek aan goede tabak, het roken afgewend.*

De gemene man, die te kort in het kunstmatig lezen geoefend is, om het natuurlijk spreken te ontwennen. (BEETS)

188. AFWERPEN, AFSCHUDDEN.

Zich van een last ontdoen. In figuurlijke zin: zich van dienstbaarheid of afhankelijkheid bevrijden.

Afwerpen drukt die gedachte gewoon uit.

Afschudden is sterker, daar het onderstelt, dat voor de bevrijding een krachtige inspanning nodig is.

Een mantel afwerpen. Het was of de last, die de koning lange tijd gedrukt had, was afgeworpen. Tot eindelijk allen het geduld verloren, het Spaanse juk afwierpen, en met de opstandelingen gemene zaak maakten.

Kluisters van zijn leden afschudden. Een goede gelegenheid om het vreemde juk van hun schouders af te schudden. Dat vuur, hetwelk in de harten van de voorvaders blaakte, toen zij het ondernamen, om het dwangjuk van Spanje af te schudden.

189. AFWIJKEN, AFDWALEN, VERDWALEN.

Ongemerkt en onwillekeurig de rechte weg verlaten.

Afwijken geeft alleen te kennen dat de oorspronkelijke richting niet ten einde toe gevolgd wordt.

Afdwalen is ongemerkt en onwillekeurig zich van de rechte weg of de juiste richting verwijderen, of wel van zijn gezelschap afwijken, en daardoor aan het dwalen raken.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

